

зв'язок – немає залежності між збільшенням обсягу продажу приватними компаніями і зростанням фінансування здійснюваних ними досліджень і розробок.

Література

1. Михайловська О. В. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів / О. В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. – № 11. – 2015. – С. 101-109.

2. Про інноваційну діяльність Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. у редакції Закону від 08.09.2011 р. № 3715-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Желізняк, Р. Й. Податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств: автореферат дис... канд. екон. наук [Електронний ресурс] / Р. Й. Желізняк; 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 21 с.

УДК 657.1

Шевчук В.О.,

д.е.н., професор кафедри аудиту,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ПРИРОДНИЧІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТСТВ І ЗБАГАЧЕННЯ: ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ФІЗИКО-ЕКОНОМІЧНОЇ АНАЛІТИКИ

Згідно з одним зі словникових визначень, аналіз (гр. *analysis* – розкладання, розчленування) – це 1) наукове дослідження шляхом мисленого розчленування цілого на складові частини...; 2) детальний розгляд, розбір певних фактів, явищ...; 3) визначення складу та властивостей речовини... [1, с. 43].

Аналіз у економіці застосовується з метою виявлення закономірностей і тенденцій розвитку економічних процесів, встановлення та оцінки основних факторів, що позитивно чи негативно впливають на показники ефективності».

Відповідно до існуючого енциклопедичного визначення, економічний аналіз – це «розчленування економічних явищ та процесів на окремі складові частини та елементи, їх аналіз, а також спосіб обґрунтування економічних законів та закономірностей на підставі фактів економічної дійсності» [2, т.1, с. 459].

У той же час наведених визначень недостатньо для виявлення новітньої сутності економічного аналізу. Поєднання терміну «аналіз» з ознакою

«економічний» ще не розкриває глибинного змісту досліджуваного поняття. Необхідне з'ясування структури економічного знання, пізнавальну теоретичну та прикладну функцію якого виконує аналіз.

Звернення до сучасної світоглядної парадигми, якої дотримується автор, свідчить про утвердження в національній науковій думці масштабної картини загальнолюдського економічного надбання, яку наочно зображають два напрями. Фундатором першого з них, що має природничі підвалини, є француз Франсуа Кене. Започаткування другого, заснованого на політичних засадах, належить англійцю Адаму Сміту [3, с. 381-382].

Нині можна стверджувати, що європейська фізіократія, національна наукова школа фізичної економії (як уособлення питомо українського економічного знання) та сучасна світова фізико-економічна думка являють собою основоположну складову загальноекономічного надбання людства. Що стосується політичної економії, то їй належить похідна, вторинна роль: вона впливає з фізичної і має підпорядковуватися їй та доповнювати її.

Завдяки характеристиці сучасної світової економічної науки як такої, «від якої залежить життя на Землі», стає можливим досягнення значущості загальноекономічного надбання для долі теперішнього людства [3, с. 481]. Несумісність буття з небуттям розкриває визначальну для подальшої долі землян дихотомію: або життя на Землі триває, або воно припиняється. І коли економічна наука сприяє триванню життя на Землі, – вона є достатньою. У разі, якщо ця галузь науки не сприяє чи перешкоджає продовженню життя на Землі, вона виявляється недостатньою. Більше того: достатня економічна наука являє собою джерело життєствердного знання, тоді, як недостатня спричиняє появу смертоносного знання.

Викладене докорінно змінює аналітичну парадигму управління економікою господарюючих суб'єктів. Дотримання природничих підвалин аналізу означає становлення фізико-економічної аналітики.

З погляду фізичної економії фундатор її української школи доктор С. Подолинський свого часу одним із перших виокремив живе, неживе й розумне із вселенського буття і розкрив важливість їх господарського освоєння для загальнолюдського прогресу. Створені акад. В.Вернадським фундаментальні вчення про біо-, гео- і ноосферу довели, що господарюючі суб'єкти, модерні суспільства і земне людство загалом здатні прогресувати виключно в умовах органічної взаємодії сфер живого, неживого й розумного.

Об'єктивізація й «опредмечування» економічного аналізу на природничих засадах потребують розбору вказаних сфер, насамперед – з'ясування структури благ, із сукупності яких складається кожна із них. З огляду на те, що сфера живого є середовищем, в якому об'єктивно існують і розвиваються неживе й

розумне, аналіз також потребує з'ясування причинно-наслідкових зв'язків у вказаних сферах і між ними, а також дослідження їхніх взаємовпливів одна на одну.

З погляду управління економікою фактографічним джерелом цього типу аналітики слугуватиме облік, здатний виконувати місію фізико-економічного рахівництва. Досліджуваний тип аналітики також покликаний бути продовженням фізико-економічної компаративістики (сукупності аудиту, експертизи, інспектування, моніторингу та інших функцій нагляду і стеження за перебігом контрольованих економічних процесів).

Фундаментальні природничі засади, властиві питомо українському рятівному знанню, надають економічному аналізу принципово нову методологічну спрямованість, перетворюючи його на життєствердний інструмент управління економікою. Недостатнім виглядає твердження про те, ніби «системний підхід у дослідженні економічних явищ і процесів систем господарювання є стрижнем методології економічного аналізу» [4].

Навіть усталені аналітичні пріоритети (зокрема, вивчення структури ресурсів, процесів та результатів освоєваних сфер живого, неживого й розумного, чи дослідження причинно-наслідкових зв'язків у кожній із вказаних сфер) на природничій основі дозволяють окреслювати перспективи рятівного господарювання. На цих же засадах мають отримати відповідне «рятівне наповнення» новітні складові аналітичної методології, здатні істотно збагатити потенціал економічного аналізу, – проектний аналіз, функціонально-вартісний аналіз та ін.

Пропонований природничо-господарський підхід дозволяє з'ясувати структуру благ, сукупність яких є багатством і складає основу господарювання у кожній із вказаних сфер. Основоположним при цьому, як показав сучасний подвижник національної наукової школи фізичної економії – український мислитель, письменник і правозахисник М. Руденко, є господарське освоєння сфери живого. Результатом цього освоєння є абсолютне багатство: абсолютним воно іменується завдяки безальтернативній здатності забезпечувати людей істотною енергією. Похідними від нього є відносні та інтелектуальні багатства як результати відповідного освоєння сфер неживого й розумного.

За М. Руденком багатство – це синонім капіталу. Багатство сфери живого – це абсолютний капітал, що об'єднує землю, зерно, соломку, худобу, органічні добрива.

Багатство сфери неживого відповідно іменується відносним капіталом. Його структуру складають рукотворні блага, що виготовляються для індустріального забезпечення суб'єктів, які господарюють у сфері неживого, що

своєю чергою дає можливість розвивати технічну і технологічну основу господарського освоєння сфер живого й розумного.

Багатство сфери розумного являє собою її інтелектуальний капітал. Ідеться про наукове, освітнє та інше забезпечення продукування інтелектуальних продуктів для утилітарного споживання суб'єктами, що господарюють у сферах живого і неживого, а на цій основі – творення гуманітарних благ, призначених для вказаних сфер.

Викладений підхід перетворює бачення статички аналізованих об'єктів на фізико-економічне, що, зокрема, дає можливість по-новому розглядати і тлумачити структуру ресурсів і результатів освоєння вказаних сфер. Аналіз структури багатств, досліджуваний в абсолютному, відносному та інтелектуальному вимірах, дозволяє з'ясувати, якими природними благами, отриманими за результатами господарського освоєння сфер живого, неживого й розумного, диспонують модерні суспільства і господарюючі суб'єкти. Аналіз можливостей господарського освоєння названих сфер вказує на потенціал цих суспільств і суб'єктів.

Керована розумним проекція живого на неживе – так виглядає вибудована за В. Вернадським узагальнена модель, за якою у даний час та у віддаленішій перспективі мають розвиватися процеси діяльності господарюючих суб'єктів. В індустріально-виробничій сфері, що найбільшою мірою впливає на теперішній характер їх розвитку, проекція живого на неживе вимагає уподібнення економіки природі та «вписування» господарювання у довкілля.

За цією моделлю суспільно-господарський розвиток полягає у неруйнівному освоєнні сфер живого, неживого й розумного. Дотримання або порушення цієї самодостатньої моделі спричиняє проблему здатності суб'єктів господарювання до подолання руйнівних тенденцій і виходу на гармонійну траєкторію розвитку.

Якщо багатство – це синонім капіталу, то збагачення вказаних сфер за результатами господарського освоєння кожної з них – це їх капіталізація. Із природничого погляду подальше збагачення модерних суспільств і господарюючих суб'єктів залежатиме від їх здатності відносно та інтелектуальну капіталізацію підпорядковувати нарощуванню і примноженню абсолютного капіталу.

У той же час капітал являє собою вартість, здатну продукувати додаткову вартість. Поділяючи його на абсолютний та відносний, отримуємо модель, що доводить походження другого виключно від першого. Названі різновиди капіталу відповідно продукують абсолютну додаткову вартість та відносну додаткову вартість.

Нарощування абсолютного капіталу також є виключною передумовою примноження інтелектуального капіталу: абсолютна додаткова вартість стає потенційним джерелом творення додаткових нематеріальних благ. Відтак постають принципово нові поняття багатств і збагачення (капіталів та капіталізації).

Виходячи із здатності абсолютного капіталу продукувати відповідні додаткові вартості, збагачення модерних суспільств і господарюючих суб'єктів, тобто їх капіталізацію, слід виводити не з експлуатації людської праці, а з породжуваного природою щорічного додатку сонячної енергії. «За законом та перетворення енергії цей додаток, здійснюючи кругообіг в економіці, стає додатковою вартістю» [3, с. 26].

Отже, циркулювання економічних благ має відзеркалювати їх кругообіг у природі, тобто бути результатом проекції кругообігу природних благ. Досліджуваний природничо-господарський підхід відповідно потребує розглядати як кругообіг в економіці й узгоджені з абсолютною додатковою вартістю та підпорядковані їй відносну додаткову вартість і додаткові інтелектуальні продукти. Вибудовувати концептуальну модель кругообігу благ за результатами господарського освоєння сфер живого, неживого й розумного дозволяють запропоновані М.Руденком варіанти формули енергії прогресу та зроблений мислителем начерк енергетичної моделі сучасної цивілізації [3, с. 424, 467].

Викладені положення надають поштовх подальшій трансформації чинної парадигми економічного аналізу. Відтак існуюче дослідження динаміки аналізованих об'єктів змінюється на фізико-економічне. Відповідно це спричиняє зміну розгляду причинно-наслідкових зв'язків у сферах живого, неживого й розумного та між цими сферами, а також бачення їхніх взаємовпливів одна на одну.

Таким чином, сучасний розвиток економічного аналізу має відбуватися в руслі творення новітньої картини наукового надбання людства. Основоположною в подальшому розвиткові аналізу є та складова загальнолюдської економічної думки, що спирається на природничі засади.

Особливу роль в утвердженні природничих підходів відіграє доробок подвижників національної наукової школи фізичної економії. Йдеться про питомо українське економічне знання, природничі підвалини якого надають цьому знанню статус рятівного. Саме завдяки природничій основі відбувається формування його управлінського сегменту, котре доречно іменувати становленням фізико-економічної аналітики.

Об'єктом економічного аналізу стають ресурси, процеси та результати суспільно-господарського освоєння сфер живого, неживого й розумного, а його

предметом – керована розумним проекція живого на неживе. Природнича основа відкриває перед економічним аналізом принципово нові дослідницькі можливості.

Збагачення сучасних суспільств досягається завдяки освоєнню сфер живого, неживого й розумного, які є об'єктами фізико-економічної аналітики. Господарювання у сфері живого надає господарюючим суб'єктам можливості здобуття абсолютних багатств, тоді, як освоєння неживого створює передумови отримання відносних багатств, а освоєння розумного надає інтелектуальні багатства. Вказані управлінські функції та інформація, отримувана завдяки їх здійсненню, спрямовуються на дослідження ресурсів, процесів та результатів освоєння названих сфер.

Основоположний характер природничих засад істотно збагачує методологічний потенціал економічного аналізу. Навіть традиційно усталені аналітичні пріоритети (вивчення структури ресурсів, процесів та результатів освоєваних сфер живого, неживого й розумного, дослідження причинно-наслідкових зв'язків у кожній із вказаних сфер, факторів впливу на досліджувані явища тощо) отримують принципово нове «наповнення».

Завдяки цим засадам фізико-економічна аналітика стає функцією рятівного знання, а відтак – адекватних йому управлінських рішень і регулятивних дій. Вивчення досліджуваних явищ дозволяє з'ясувати структуру абсолютних, відносних та інтелектуальних багатств, якими диспонують господарюючі суб'єкти, даючи їм здатність окреслювати перспективи свого розвитку.

Дослідження причинно-наслідкових зв'язків та чинників впливу, що існують у кожній із освоєваних сфер, відкриває бачення можливостей збагачення суспільств благами живого, ресурсами неживого та продуктами розумного, тобто капіталізації в абсолютному, відносному та інтелектуальному вимірах.

Пропоноване бачення фізико-економічної аналітики являє собою сегмент рятівного фактографічного знання, покликаного ставати передумовою життєствердного окреслення перспектив розвитку модерних суспільств і господарюючих суб'єктів.

Література

1. Новий словник іншомовних слів / За ред. Л.І.Шевченко. – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с.
2. Економічний аналіз / Економічна енциклопедія, т. 1. – Тернопіль: Академія, 2002.
3. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. – К.: Кліо, 2015. – 680 с.
4. Мних Є.В. Економічний аналіз. Підручник. – К.: Знання, 2011. – 630 с.